

PROFESOR JERZY GŁĄZEK (1936-2009)

Ryc. 1. Profesor Głazek u wejścia do Jaskini Goryczkowej w Tatrach podczas 38 Sympozjum Speleologicznego organizowanego przez Sekcję Speleologiczną PTP im Kopernika w 2004 r.

W dniu 3 lipca 2009, po 8-miesięcznej chorobie zmarł Profesor Jerzy Głazek, długoletni Przewodniczący Sekcji Speleologicznej Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, a jednocześnie jeden z najwybitniejszych geologów i speleologów, ceniony w Polsce i na świecie.

Jerzy Głazek urodził się 10 lipca 1936 w Warszawie, jednak już w dzieciństwie, a potem w dorosłym życiu związany był z różnymi miejscami i regionami Polski. W dzieciństwie Profesor przebywał często w Bukowinie Tatrzańskiej, gdzie dom mieli jego dziadkowie ze strony matki, bywał jednak również często w Kielcach i w Górach Świętokrzyskich, z którymi wiązały go z kolei powiązania rodzinne ojca. Okres licealny spędził we Wrocławiu, gdzie też podjął studia geologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim (lata 1953-55). Od III roku studia te – w wyniku reformy – kontynuował na Uniwersytecie Warszawskim. Tytuł magistra geologii uzyskał w 1959 r. na podstawie pracy *Zdjęcie geologiczne masywu Koszystej w Tatrach*. Już jako student, od 1956 r., był zatrudniony na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego pełniąc obowiązki asystenta. W roku 1966 Jerzy Głazek obronił rozprawę doktorską pt: *Budowa geologiczna okolic Lang-Khuan w Północnym Wietnamie na tle struktury południowo-wschodniej Azji*

(Nagroda III Stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego). Habilitację uzyskał w 1990 r. na podstawie rozprawy *Paleokarst of Poland*. W roku następnym (1991) Jerzy Głazek przeniósł się do Instytutu Geologii Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu, gdzie objął kierownictwo Zakładu Geologii Dynamicznej i Regionalnej. Tytuł naukowy profesora w dziedzinie Nauk o Ziemi nadał Jerzemu Głazkowi prezydent RP w 1998 r. Od 2005 r. Profesor był członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności.

Dorobek Profesora Jerzego Głazka jest bardzo wszechstronny i obejmuje ponad 400 artykułów, rozdziałów w książkach, prac popularno-naukowych i innych publikacji reprezentujących prawie wszystkie dziedziny geologii. Z tej liczby około 220 publikacji dotyczy zjawisk krasowych i jaskiń, z czego 60 to oryginalne prace naukowe, publikowane w czasopismach indeksowanych, międzynarodowych monografiach lub w materiałach międzynarodowych kongresów. Wśród tych prac do najważniejszych należą: rozdział *Karst of Poland* (z R. Gradzińskim i T. Dąbrowskim) w książce *Karst, important karst areas of the northern hemisphere* (Elsevier, Amsterdam, 1972) a także monografia: *Paleokarst, a systematic and regional review* (wspólne wydawnictwo Academia, Praha i Elsevier, Amsterdam, 1989), której Profesor był współredaktorem oraz współautorem (m.in. autorem rozdziału *Paleokarst of Poland*).

Jerzy Głazek prowadził badania zjawisk oraz form krasowych w Europie i Azji, w różnych strefach klimatycznych, porównując kras stref tropikalnych, klimatów umiarkowanych i obszarów subpolarnych. Uczestniczył również w badaniach najciekawszych stanowisk paleokrasowych odkrytych w różnych regionach Polski w ostatnich kilkudziesięciu latach, będąc często inicjatorem tych prac. Do najważniejszych jego osiągnięć w tym zakresie należą:

- badania stanowisk krasu kopalnego w Przewornie na przedpolu Sudetów z unikatową fauną kopalną owadów (z K. Galewskim i T. Wysoczańskim-Minkowiczem);
- badania stanowiska Kozi Grzbiet w Górach Świętokrzyskich o podstawowym znaczeniu dla interpretacji paleogeograficznych i paleoekologicznych plejstocenu (z L. Lindnerem, T. Wysoczańskim-Minkowiczem i innymi);
- badania jaskiń Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, które zwróciły uwagę na obecność form krasu hipogenicznego na tym obszarze (z A. Szyrkiewiczem) oraz doprowadziły do wyróżnienia nowego typu tzw. jaskiń proglacialnych związanych z aktywnością wód pochodzenia lodowcowego (z J. Bednarkiem, A. Szyrkiewiczem, A. Wierzbowskim);
- badania jaskiń oraz krasowych przepływów wód w Tatrach, które doprowadziły do wyróżnienia trzech

typów przepływów (z Z. Wójcikiem i T. Dąbrowskim) i stwierdzenia obecności jaskiń proglacialnych w tych górach na przykładzie Jaskini Miętusiej, ostatnio zaś zaowocowały hipotezą o hydrotermalnym pochodzeniu Jaskini Bielskiej;

- stwierdzenie krasu hydrotermalnego w Górach Kaczawskich (z A. Kozłowskim);
- badania jedyne dotąd stanowiska paleontologiczno-archeologicznego w jaskiniach gipsowych Ponidzia;
- badania krasu dolnokredowego na Górze św. Anny (z A. Barczukiem).

Jerzy Głazek zapoczątkował w Polsce badania izotopowe nacieków jaskiniowych metodą U/Th (praca z R. Harmonem opublikowana w 1984 r.). Zakwestionował również wiodącą rolę klimatu w rozwoju krasu, ważniejszą rolę przypisując sytuacji przestrzennej, bądź charakterowi skały, oraz pogląd, że poziomo rozwinięte jaskinie stanowią podziemne przedłużenie powierzchniowych tarasów rzek.

Naukowy dorobek Profesora obejmuje, oprócz badań stanowisk i procesów krasowych, zagadnienia z dziedziny geologii regionalnej, tektoniki, paleontologii i hydrogeologii. Jerzy Głazek udokumentował (wraz z J. Kutkiem) ryftową ewolucję Gór Świętokrzyskich w mezozoiku; opisał ruchy tektoniczne wzdłuż strefy Teisseyre'a-Tornquista; podważył istnienie orogenu kaledońskiego w NW Polsce; na podstawie obserwacji geologicznych w Azji Południowo-Wschodniej zakwestionował równowiekowość ruchów górotwórczych na kuli ziemskiej; opracował metodę rozpoznawania kręgów ramion węzłowieł w płytkach cienkich (z A. Radwańskim); opisał dolnocenomańskie skamieniałości śladowe (z R. Marcinowskim i A. Wierzbowskim). Jednym z najważniejszych odkryć Profesora była weryfikacja datowań (odmłodzenie o 200 000 lat) martwic ze szczątkami hominidów z Bilzingsleben w Niemczech opublikowana w *Nature* (z R. Harmonem i K. Nowakiem).

W latach 1981-86 Jerzy Głazek był zastępcą sekretarza Generalnego Międzynarodowej Unii Speleologicznej (UIS), zaś w latach 1977-1986 – sekretarzem Komisji Speleoehronologii tej organizacji. Profesor był wielokrotnie wybierany lub powoływany do różnych naukowych ciał kolegialnych i redakcyjnych. Był członkiem Komitetu Geologicznego PAN oraz Rady Naukowej Muzeum Ziemi PAN, wchodził w skład redakcji czasopism: „Speleologia” (1967-1976), „Kras i speleologia” (od 1977), „Slovenský kras” (od 1999), „Acta Geologica Polonica” (1996-1999) oraz „Geologos”

(1998-2007, redaktor naczelny). Wiele razy był wyróżniany nagrodami JM Rektorów UW i UAM, 3 razy Nagrodą Ministra. Otrzymał także Złoty Medal na VI Międzynarodowym Kongresie w Ołomuńcu (1973), Złoty Krzyż Zasługi (1977), Krzyż Kawalerski Polonia Restituta (1987), medal z okazji 30-lecia Zarządu Jaskiń Słowackich (1999), Medal Komisji Edukacji Narodowej (2002) oraz Honorowy Medal Słowackiego Muzeum Ochrony Przyrody i Jaskinioznawstwa.

Profesor bardzo dużą rolę przywiązywał do pracy dydaktycznej. Był współautorem wielokrotnie wznawianego *Przewodnika do ćwiczeń z geologii dynamicznej*, wypromował ponad 40 magistrantów i 6 doktorów.

Aktywność speleologiczna i speleologiczno-dydaktyczna Profesora była ściśle związana z jego zaangażowaniem w działania Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. Profesor Głazek aktywnie uczestniczył w pracach Sekcji Speleologicznej PTP prawie od początku jej istnienia (Sekcja powstała w 1964 r.). W drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w. był animatorem ustanowienia Nagrody im. M. Markowicz-Łohinowicz, przyznawanej za wybitne publikacje z dziedziny badań jaskiń i krasu. W ostatnich zaś latach przyczynił się do wznowienia tradycji przyznawania Medalu jej imienia (zamiast nagrody). Od 1981 r. był Przewodniczącym Sekcji Speleologicznej, będąc wybieranym przez członków Sekcji na kolejne kadencje. Jako Przewodniczący Sekcji miał głos decydujący przy wyborze miejsc odbywania corocznych sympozjów speleologicznych. Uczestniczył w tych sympozjach i wielokrotnie zabierał głos podczas ich sesji referatowych oraz terenowych.

Uczestnicząc w sympozjach, i bieżącej działalności Sekcji, Profesor koncentrował wokół siebie wszystkich, którzy naukowo lub hobbistycznie zainteresowani byli badaniami jaskiń – nie tylko geologów, lecz również biologów, hydrologów, paleontologów, archeologów a nawet znawców sztuki jaskiniowej. Wychował w ten sposób kilka pokoleń speleologów. Był dla nas Nauczycielem i Mistrzem, ale był również przyjacielem wielu z nas. Być mistrzem i zarazem przyjacielem, to trudna sztuka. Bo mistrz to ktoś, kto wiele wie i przekazuje swą wiedzę innym, zaś przyjaciel – to człowiek życzliwy i otwarty na sprawy innych, który stara się zrozumieć i pomóc innym. Trudno zaś być jednocześnie autorytetem i pomocnikiem, ale Profesorowi udawało się godzić te dwie role. Tym bardziej będziemy odczuwać Jego brak wśród nas.

Ditta Kicińska & Jan Urban

Sprostowanie

W tomie 110, nr 10-12 *Wszechświata* w artykule Waldemara Celarego *Wpływ antropopresji na zmiany bioróżnorodności na przykładzie wybranych grup owadów* autorem zdjęcia na ryc. 7 jest Piotr Sura. Autor artykułu przeprasza za pomyłkę.